

АНОТАЦІЯ

Мазур О. В. Засоби когезії в українській постмодерністській прозі та їх відтворення у перекладі англійською мовою. – Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Дисертація на здобуття ступеня доктора філософії з галузі знань 03 Гуманітарні науки зі спеціальності 035 Філологія. Карпатський національний університет імені Василя Стефаника Міністерства освіти і науки України, Івано-Франківськ, 2026.

Дисертаційне дослідження присвячене вивченню засобів когезії та їх передачі в перекладах англійською мовою текстів українських прозаїків доби постмодернізму.

Актуальність дослідження зумовлена важливістю вивчення проблеми когезії, класифікації засобів і тактик їх перекладу для перекладознавства загалом і для перекладу постмодерністських художніх текстів зокрема.

Об'єктом дослідження є засоби когезії, вжиті в постмодерністських художніх текстах і в їх перекладах англійською мовою.

Предметом дослідження є особливості відтворення засобів когезії в англомовних перекладах української постмодерністської прози.

Мета дисертаційної праці полягає в комплексному дослідженні відтворення засобів зв'язності українських постмодерністських текстів англійською мовою.

Матеріалом дослідження слугують засоби когезії в оригіналах і перекладах художніх текстів українських прозаїків доби постмодернізму – Юрія Андруховича («Перверзія», «Рекреації», «Московіада»), Сергія Жадана («Ворошиловград», «Інтернат»), Оксани Забужко («Польові дослідження з українського сексу», «Музей покинутих секретів»), Юрія Винничука («Танго смерті»).

Сучасне перекладознавство базується на принципі антропоцентризму, де основна роль відводиться читачу та його інтерпретації тексту. Для забезпечення якісної міжкультурної комунікації між автором й іноземним читачем, перекладач

має зберегти унікальну цілісність і зв'язність тексту. **Наукова новизна** полягає у здійсненні комплексного перекладознавчого аналізу когезії як конститутивної ознаки зв'язного тексту з точки зору комунікативності та діалогічності. У роботі вперше окреслено особливості відтворення засобів когезії в англійських перекладах текстів українських постмодерністів. У дослідженні аналізуються засоби формування зв'язності тексту й відмінності в їх інтерпретації в перекладному тексті й акцентуються перекладацькі тактики, що забезпечують зв'язність тексту.

Теоретичне значення дослідження визначається тим, що воно окреслює особливості перекладу засобів когезії. Дослідження має **практичну цінність** для перекладачів, що працюють в галузі художнього перекладу і зокрема перекладу творів українських постмодерністів англійською мовою, а отримані результати дисертаційної праці можуть бути використані в лекційних курсах з теорії перекладу і практики перекладу; стилістики, у перекладацькій діяльності і практичній підготовці майбутніх перекладачів, а також у науково-дослідних розвідках студентів і аспірантів.

Теоретико-методологічною основою дослідження слугували праці з теорії лінгвістики тексту та його категорій (Т. А. Єщенко, Т. П. Матвійчук, О. О. Селіванова), принципів постмодерністського текстотворення (О. А. Бабелюк, І. О. Дегтярьова, Н. В. Кондратенко), дослідження засобів когезії та їх класифікації (Р. Гасан, М. А. К. Галлідей, М. А. Карп, О. В. Кондратьєва, О. О. Селіванова, О. В. Станіслав) і перекладознавства (М. Бейкер, В. Д. Бялик, Ш. Блюм-Кулька, В. Л. Демченко, Г. М. Удовіченко, Т. М. Калініченко, Л. М. Киричук).

У першому розділі «Теоретико-методологічні основи дослідження засобів когезії у постмодерністській прозі» розглянуто наукові дослідження з питань категорій тексту, когезії, класифікації засобів когезії, функціонування засобів когезії у постмодерністських текстах і відтворення засобів когезії як перекладознавчої проблеми. Розмежовано поняття когезії (зв'язності) й

когерентності (цілісності) як окремих категорій тексту, які взаємозалежні, проте не взаємозамінні.

Базуючись на попередніх дослідженнях, запропоновано розширену класифікацію засобів когезії постмодерністських текстів. Оскільки в постмодернізмі переосмислюється поняття тексту, категорія зв'язності потребує уточнення. Дослідження поділяє засоби зв'язності на два типи (засоби текстової та надтекстової когезії) з подальшим поділом на види. До текстового типу зв'язності зараховуються граматичний, семантичний, ономазіологічний, смисловий, структурно-композиційний, референційний, прагматичний види; а до надтекстового – супрасегментний, екстралінгвальний, інтертекстуальний види.

Кожен із видів зв'язності реалізується через конкретні засоби, які при перекладі підлягають конкретним тактикам відтворення в цільовій мові. Вибираючи стратегію перекладу (за класифікацією Л. Венуті) вихідного тексту під нову цільову аудиторію, перекладач послуговується відповідними вісьмома способами перекладу (за класифікацією П. Ньюмарка). Кожен засіб зв'язності підлягає вибору конкретної тактики перекладу – збереження, перестановки, заміни, додавання чи опущення, орієнтуючись на потенційного читача. Перекладач максимально зберігає авторську картину світу, його бачення, проте намагається уникнути неточностей розуміння тексту іноземним читачем, тим самим адаптуючи текст.

Другий розділ «Відтворення засобів текстового типу когезії української постмодерністської прози англійською мовою» присвячено аналізу засобів текстового типу когезії та їх відтворення англійською мовою. В розділі охарактеризовано особливості кожного виду текстового типу зв'язності, розширюючи класифікації М. А. К. Галлідея-Р. Гасан і О. О. Селіванової.

Засоби граматичного виду зв'язності охоплюють і поділ на чотири граматичні (корелативність, субституцію, еліпсис і парцеляцію) й один лексичний засоби зв'язності, згідно з М. А. К. Галлідеєм-Р. Гасан, а також граматичні узгодження, темо-ремне членування тексту та пунктуаційне оформлення. Більшість засобів граматичного виду когезії, а також семантичного й

ономасіологічного видів, трансформуються (пропускаються чи додаються), оскільки перекладач послуговується правилами граматики й словотвору англійської мови, а не української. Збереження цих засобів важливе, якщо вони впливають на стилізацію й емоційне забарвлення тексту, а не тільки виконують текстотвірну функцію. Смысловий і референційний види зв'язності покликані передавати образність, логічність тексту й співставляти його із реальним світом. У кожному конкретному випадку перекладач вибирає тактику, відповідну до цільового читача. Структурно-композиційний вид зв'язності – це скелет тексту, зміна засобів якого порушить цілісність перекладного тексту. Прагматичний вид – це діалогічність між автором і читачем. Постмодерністські тексти включають читача як декодувальника тексту, тому зв'язність залежить не тільки від авторської інтенції, а і його комунікативності із цільовою аудиторією. Завдання перекладача при роботі із засобами прагматичного виду когезії – виступити посередником і тлумачем потенційних неясностей, додаючи/пропускаючи інформацію, чи вносячи свої примітки.

Комплекс усіх засобів когезії забезпечує об'єднання хаотичного постмодерного тексту в єдину цілісну структуру, яка буде зрозуміла й сприйнята читачем.

У третьому розділі «Відтворення засобів надтекстового типу когезії української постмодерністської прози англійською мовою» аналізується надтекстовий тип когезії з поділом на супрасегментний, екстралінгвальний та інтертекстуальний види зв'язності. Зв'язність тексту зумовлюється не лише сукупністю внутрішньотекстових засобів, реалізованих на лексико-граматичному рівні, а й засобами надтекстового типу, що ґрунтуються на фонових знаннях реципієнта, культурно-соціальній специфіці тексту, інтертекстуальних зв'язках і підтекстових смислах. У процесі перекладу важливо відтворити не тільки експліцитний зміст і формальну зв'язність оригіналу, а й імпліцитну інформацію, яка забезпечується надтекстовою зв'язністю.

Дисертаційне дослідження має **перспективу подальших досліджень**, яке полягає у кількісному аналізі відтворення засобів когезії в перекладах текстів

постмодернізму, залученні інших мов для аналізу особливостей відтворення когезії постмодерністських текстів, а також розширення жанрового й стильового діапазону досліджуваних текстів.

Ключові слова: постмодерністський текст, постмодернізм, когезія, когерентність, прагматичний вид когезії, перекладацькі трансформації, лексична трансформація, переклад, художній переклад, художній текст, дискурс, безеквівалентність, імплікація, інтерпретація, інтертекстуальність

ABSTRACT

Mazur O. V. Cohesive devices in Ukrainian postmodern prose and their reproduction in English translation. – Qualification scholarly paper: A manuscript.

Thesis submitted for obtaining the Doctor of Philosophy degree in 03 Humanities, Specialty 035 Philology. Vasyl Stefanyk Carpathian National University of the Ministry of Education and Science of Ukraine, 2026.

The dissertation presents the study of cohesive devices and their reproduction in English translations of Ukrainian postmodern prose. The relevance of the research is determined by the importance of studying the problem of cohesion, the classification of means and tactics of their translation for translation studies in general and for the translation of postmodern literary texts in particular.

The object of the research is the means of cohesion used in postmodern literary texts and their translations into English.

The subject of the study is the peculiarities of reproducing cohesive devices in English translations of Ukrainian postmodern prose.

The aim of the dissertation is to conduct a comprehensive study of the reproduction of cohesive devices in Ukrainian postmodern texts in English.

The research material consists of cohesion devices in the originals and translations of literary texts by Ukrainian prose writers of the postmodern era – Yuriy Andrukhovych (Perverzion, Recreations, The Moscoviad), Serhii Zhadan

(Voroshilovgrad, Orphanage), Oksana Zabuzhko (Fieldwork in Ukrainian Sex, The Museum of Abandoned Secrets), and Yurii Vynnychuk (Tango of Death).

Modern translation studies are based on the principle of anthropocentrism, where the main role is given to the reader and their interpretation of the text. To ensure high-quality intercultural communication between the author and the foreign reader, the translator must preserve the unique integrity and coherence of the text. **The novelty** of the dissertation lies in its comprehensive analysis of cohesion as a constitutive feature of coherent texts, from the perspectives of communicativeness and dialogicity, as well as the features of reproducing cohesive devices in English translations of texts by Ukrainian postmodernist writers. The study analyses the means of forming text coherence and differences in their interpretation in the translated text and emphasises translation tactics that ensure text coherence.

The theoretical significance of the study is determined by the fact that it outlines the peculiarities of translating cohesive devices. The results obtained in this dissertation are of **practical value**, they can be used in lecture courses on translation theory and practice, stylistics, in translation activities and the practical training of future translators, as well as in the academic research of undergraduate and graduate students.

The theoretical and methodological basis of the study was provided by works on the theory of text linguistics and its categories (T. A. Yeshchenko, T. P. Matviichuk, O. O. Selivanova), the principles of postmodern text creation (O. A. Babeliuk, I. O. Dehtiar'ova, N. V. Kondratenko), research on cohesive devices and their classification (R. Hasan, M. A. K. Halliday, M. A. Karp, O. V. Kondrat'ieva, O. O. Selivanova, O. V. Stanislav) and translation studies (M. Baker, V. D. Bialyk, S. Blum-Kulka, V. L. Demchenko, H. M. Udovichenko, T. M. Kalinichenko, L. Kyrychuk).

The first chapter, 'Theoretical and methodological framework for the study of cohesive devices in postmodern prose,' examines scientific research on the categories of the text, cohesion, classification of cohesive devices, the functioning of cohesive devices in postmodern texts, and the reproduction of cohesive devices as an issue in translation studies. The concepts of cohesion (connectivity) and coherence (integrity)

are distinguished as separate categories of the text that are interrelated but not interchangeable.

Based on previous studies, an expanded classification of cohesion devices in postmodern texts is proposed. Since postmodernism reinterprets the concept of a text, the category of cohesion needs to be clarified. The study divides cohesion devices into two types (textual and metatextual cohesion devices) with further division into subtypes. The textual type of cohesion includes grammatical, semantic, onomasiological, structural-compositional, referential, and pragmatic types; and the supra-textual type includes suprasegmental, extralinguistic, and intertextual types.

Each type of cohesion involves specific means, which in turn require specific translation tactics such as preservation, rearrangement, replacement, addition, or omission, selected according to Newmark's eight translation modes and Venuti's broader strategy. The translator preserves the author's worldview and vision as much as possible, but tries to avoid inaccuracies in the foreign reader's understanding of the text, thereby adapting the text.

The second chapter, 'Reproduction of textual cohesive devices of Ukrainian postmodern prose in English translation,' is devoted to the analysis of textual cohesive devices and their reproduction in English translation. The section describes the characteristics of each type of textual cohesion, expanding on the classifications of M. A. K. Halliday-R. Hasan and O. O. Selivanova.

Grammatical cohesive devices include four grammatical devices (references, substitution, ellipsis, and conjunction) and one lexical cohesive device, according to M. A. K. Halliday-R. Hasan, as well as grammatical agreement, thematic-syntactic segmentation of the text, and punctuation. Most grammatical cohesive devices, as well as semantic and onomasiological devices, are transformed (omitted or added) because the translator uses the rules of English grammar and word formation rather than those of Ukrainian. Preserving these means is important if they affect the stylisation and emotional colouring of the text, and not just perform a text-forming function. Semantic and referential types of cohesion are designed to convey the imagery and logic of the text and compare it with the real world. In each specific case, the translator chooses a

tactic appropriate to the target reader. Structural-compositional cohesion is the skeleton of the text, and changing its means will disrupt the integrity of the translated text. Pragmatic cohesion is the dialogue between the author and the reader. Postmodern texts involve the reader as a decoder of the text, so cohesion depends not only on the author's intention, but also on their communication with the target audience. The translator's task when working with pragmatic cohesion devices is to act as a mediator and an interpreter of potential ambiguities, adding/omitting information or making their own notes. The complex of all means of cohesion ensures the unification of a chaotic postmodern text into a single coherent structure that will be understood and accepted by the reader.

The third chapter, 'Reproduction of supra-textual cohesive devices of Ukrainian postmodern prose in English translation,' analyses supra-textual cohesion, dividing it into suprasegmental, extralinguistic, and intertextual types of cohesion. The coherence of the text is determined not only by the set of intratextual means implemented at the lexical and grammatical level, but also by metatextual means based on the recipient's background knowledge, the cultural and social specificity of the text, intertextual connections, and subtextual meanings. In the process of translation, it is important to reproduce not only the explicit content and formal coherence of the original, but also the implicit information provided by supra-textual coherence.

The dissertation research has **prospects for further research**, which consists of the quantitative analysis of the reproduction of cohesive devices in translations of postmodern texts, the use of other languages to analyse the peculiarities of cohesion reproduction in postmodern texts, as well as the expansion of the genre and style range of the texts studied.

Key words: postmodern text, postmodernism, cohesion, coherence, pragmatic cohesion, translation transformations, lexical transformation, translation, literary translation, literary text, discourse, non-equivalence, implication, interpretation, intertextuality

СПИСОК ПУБЛІКАЦІЙ ЗДОБУВАЧКИ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Статті у наукових фахових виданнях України категорії Б:

1. Мазур О. В. Пунктуація як засіб передачі граматичної когезії в перекладах українських постмодерністських текстів англійською мовою. *Folium*. 2023. Спецвипуск. С. 97–103.

DOI: <https://doi.org/10.32782/folium/2023.3.14>

URL: <https://journals.pnu.if.ua/index.php/folium/article/view/35>

2. Mazur, O. V. The influence of memory cache on text cohesion and its translation (based on Serhiy Zhadan's novel *Voroshilovgrad*). *Закарпатські філологічні студії*. 2025. Vol. 43(2). P. 133–141.

DOI: <https://doi.org/10.32782/tps2663-4880/2025.43.2.21>

URL: <https://zfs-journal.uzhnu.uz.ua/index.php/43-2-2025>

3. Mazur, O. V. Classification of cohesive devices and their translation into English (based on texts by Ukrainian postmodernists). *Вісник науки та освіти*. 2025. Vol. 11(41). P. 178–189.

DOI: [https://doi.org/10.52058/2786-6165-2025-11\(41\)-178-189](https://doi.org/10.52058/2786-6165-2025-11(41)-178-189)

URL: <https://perspectives.pp.ua/index.php/vno/article/view/32835>

Наукові праці, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації:

1. Mazur, O. V. Reproduction of grammatical means of cohesion in the translation of postmodern texts into English. International scientific conference «Philological sciences and translation studies: European potential»: conference proceedings (November 3–4, 2022. Riga, the Republic of Latvia). Riga: Publishing House “Baltija Publishing”, 2022. P. 254–256.

DOI: <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-261-6-64>

URL: <http://baltijapublishing.lv/omp/index.php/bp/catalog/book/280>

2. Мазур О. В. Відтворення граматичних засобів когезії у перекладі постмодерністських текстів англійською мовою. *Еврика 2023: Матеріали звітної наукової вебконференції викладачів, докторантів, аспірантів університету за 2022*

рік Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника, 3–7 квітня 2023 р., м. Івано-Франківськ. Електронне видання. Івано-Франківськ: Прикарпат. нац. ун-т ім. В. Стефаника, 2023. С. 207–208.

URL: <https://kutba.cnu.edu.ua/wp-content/uploads/sites/122/2023/07/>

3. Mazur, O. V. Rendering of Figurative Cohesion in Translations of Ukrainian Postmodernist Texts. Сучасні дослідження з лінгвістики, літературознавства і міжкультурної комунікації (ELLIC 2023): матеріали VIII Всеукраїнської науково-практичної конференції, Івано-Франківськ, 10 жовтня 2023 р. Івано-Франківськ: Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника, 2023. Р. 77–78.

URL: <https://kaf.cnu.edu.ua/ellic-2023/>

4. Мазур О. В. Особливості перекладу англійською мовою пауз хезитації як засобів когезії (на матеріалі текстів українських постмодерністів). Тези доповідей XVI Міжнародної наукової конференції “Іноземна філологія у ХХІ столітті”: у 2 т. Запоріжжя: Запорізький національний університет, 2024. С. 138–142.

URL: <https://dspace.znu.edu.ua/xmlui/handle/12345/25745>

5. Мазур О. В. Надтекстові засоби когезії та їх переклад англійською мовою (на матеріалі текстів українських постмодерністів). Збірник матеріалів науково-практичної Інтернет-конференції з міжнародною участю «Актуальні проблеми сучасної лінгвістики та методики викладання мови і літератури» 3 лютого – 9 лютого 2025 року. Житомир: ЖДУ імені Івана Франка, 2025. С. 110–113.

URL: <http://eprints.zu.edu.ua/id/eprint/43016>